NEDERLANDSCH-INDISCHE
KUNSTKRING
TE BATAVIA

BESCHERMHEER Z. EXC. DE GOUVERNEUR-GENERAAL

TENTOONSTELLING

VAN

HOUTSNIJWERK

IN HET

KUNSTKRINGGEBOUW

VAN

27 JULI t/m 10 AUG. 1921

PERPUSTAKAAN MUSEUM
PUSAT
XLV:-
274A.

DRUK VAN
ALBRECHT & Co. WELTEVREDEN

fo 262.900.i
XLV 384

NEDERLANDSCH-INDISCHE
KUNSTKRING
TE BATAVIA
Beschermheer Z. Exc. de Gouverneur-Generaal

TENTOONSTELLING
VAN
HOUTSNIJWERK
IN HET
KUNSTKRINGGEBOUW
BOULEVARD No. 1, WELTEVREDEN
VAN
27 JULI T/M 10 AUG. 1921

Vanaf Woensdag 27 Juli des namiddags te 6 uur dagelijks geopend van 5 tot 8 n.m. Op Zon- en feestdagen bovendien des v.m. 8 tot 12 uur. Op Woensdag, uitsluitend voor leden en hun gezin en voor genoodigden. Op de volgende dagen ook voor niet-leden à ƒ 0.50 en op 2 Aug. à ƒ 0.10 per persoon.

BAT
GENOOTSCHAP

Door gebrek aan tijd bij de voorbereiding konden titelatuur en bijschriften niet zoo worden verzorgd als door den samensteller van den catalogus zelf werd gewenscht.

Op de voorwerpen voor verkoop bestemd, werden de gevraagde prijzen aangegeven.

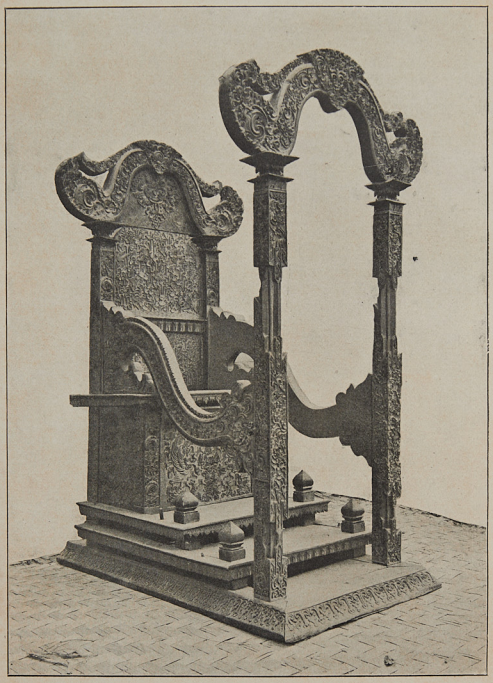

PREEKSTOEL (MEMBAR) UIT DEN KRATON MESDJID PARAMASANA TE SOLO (No. 43)
Opname van W. H. Hoogland, Bandoeng.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

INLEIDING

Het schrijven van een geschiedenis der kunst van Java en van de eilanden, die tot op zekere hoogte onder dezelfde invloeden eenzelfden ontwikkelingsgang volgden of in hun betrekkelijken stilstand nog zijn een beeld van het verleden, Madoera en Bali, is het neerschrijven van de geschiedenis van het leven der volkeren dier landen, want moge voor den oppervlakkigen beschouwer alle kunst staan buiten het leven en zij slechts zijn een uiting van het idialisme van enkelen, veelal sterk individualistisch gestemden, een kunst, zooals zich hier ontwikkeld heeft vertoont zulk een innigen samenhang met al wat er leeft en denkt en peinst, dat zij een getrouwe afspiegeling der zeden en gewoonten is in de verschillende tijden, waarin zij bloeide of kwijnde.

Zij is een volkskunst, een gemeenschapskunst bij uitnemendheid. Moge dit in zijn algemeenheid gelden voor de kunst dezer landen, waar zij zich geeft met grootsche allure in de bouwkunst van tempels en vorstengraven, in muziek en in dans, uit de kleinere uitingen van bouw- en gebruikskunst spreken de geest, de gaande en komende invloeden der tijden toch ook wel met zoo'n duidelijkheid en beslistheid, dat men den gang der geschiedenis de eeuwen door met klaarheid volgen kan.

Een studie van de ontwikkeling der Javaansche woning en van de invloeden, die daarop hebben gewerkt of welke van oudsher, zij het in gewijzigden vorm, zijn gebleven, zou niettegenstaande de moeite en uitgebreiden arbeid, die er aan gepaard gaan, zeker meer dan loonend zijn door de resultaten, die ongetwijfeld voor de cultuurgeschiedenis dezer landen van groot belang zouden zijn. Want niet alleen uit een kunst-, doch ook uit volkenkundig en sociologisch oogpunt zou deze studie haar groote waarde kunnen hebben. Is niet de woning, de behuizing van het gezin? En was niet steeds het gezin de grondslag van den staat? Welke perspectieven opent dan niet de studie van het leven van dit gezin in verband met dat van den staat?

Dit leven en denken spreekt zich uit in de woning en in de voorwerpen voor feestelijk en voor dagelijksch gebruik, die deze woning vullen en versieren.

Wij hebben getracht op deze tentoonstelling een overzichtelijk geheel te geven van die voorwerpen, welke van hout vervaardigd, bewerkt en besneden, niet alleen als voorwerp van kunst, doch ook als verschijnsel van tijd van belang zijn. Met dit te samen kunnen wij dan trachten ons een beeld te vormen van de cultuur dezer landen in betrekking tot het verleden en het heden, opdat de ontwikkeling in de toekomst, ons duidelijker en beter voor den geest kan komen te staan. De tijd van voorbereiding voor den arbeid, die het Instituut zich op de schouders heeft gelegd, doch welks omvangrijkheid wellicht niet ten volle werd overzien, was niet voldoende om de bijeengebrachte verzameling zoo overzichtelijk te kunnen samenstellen als wel gaarne was gewild; doch blijven er in dit opzicht nog wenschen, een collectie van dien omvang en van zulk een belangrijkheid was wel nimmer te voren bijeen. Aan het doel, dat er mede wordt beoogd, beantwoordt zij dan ook voldoende.

„Een van de belangrijkste en toch nog weinig bekende vormen van Javaansche kunstnijverheid is het houtsnijwerk". Het is een volksuiting bij uitnemendheid, een volkskunst: „par droit de naissance", want geboren kunstenaar is het volk, dat de eeuwen door, vreemde invloeden ten spijt, zijn eigenheid wist te bewaren, zijn kunst nog niet verloor. Een volkskunst ook, omdat het niet alléén de vorsten waren, hoewel zij wel voornamelijk door voorbeeld aanspoorden, die hunne tempels en paleizen versierden, doch ook het volk zelf gaf uiting aan zijn lust tot verfraaiïng van de dingen, bestemd voor den arbeid, voor feest, muziek en dans, en met liefde en toewijding werden deze versierd en besneden, tot zij ook dingen waren van schoonheid. En mag dit voor sommigen aan gerechten twijfel onderhevig zijn, gezien den toestand van lusteloosheid, ja, van bijna volslagen onverschilligheid en verval, waarin wij op Java nu verkeeren, het Bali van heden kan gelukkig nog voldoende aanwijzingen geven, hoe de verhoudingen en toestanden in dit opzicht ook hier moeten zijn geweest.

Zooals in Europa de bloeitijden der kunst steeds samenvielen met die der kerkelijke of wereldlijke hierarchiën, zoo waren die ook hier steeds afhankelijk van het wisselend spel van kerkelijke of wereldlijke macht of van de invloeden, die van buiten daarop inwerkten. Zoo was de komst der Hindoes niet alleen van invloed op den tempelbouw, doch ook in de klein-kunst kan men dien invloed gemakkelijk aantoonen.

Hoe was echter het karakter der kunst hier te lande vóór hun komst? Wás er een kunst en was die Indonesisch? Eenige foto's van houtsnijwerk uit een woning in het Tenggergebergte kunnen wellicht een antwoord geven op deze vragen en eenige besneden planken, door mij in een oud tempeltje op Bali gevonden, doch die helaas niet konden worden tentoongesteld, wijzen in dezelfde richting.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

Hoe ver werd het Indonesisch element bewaard en hoe heeft het gedurende de eeuwen tot heden ten dage stand gehouden?

Vragen, die door het stellen alleen niet kunnen worden opgelost, doch die zeer zeker door hunne beantwoording zouden kunnen bijdragen tot het leeren kennen van veel, wat belangrijk is voor de kennis van de bevolking dezer landen.

Want wijzen de uitingen der vorstelijke kunst op een bijna zuiver verwerken van Hindoesche motieven, niet alleen in de symbolische vormen der godsdienstige emblemen, waarmede nu nog de draagstoelen zijn versierd, doch óók in de ornamentiek van kolommen, deuren en planken, in de kunst van den kleinen man vindt men meer terug de versieringsvormen der primitieve Indonesische kunst, vormen, ten deele gebleven tot in de statige wanden der woningen van eenvoudige visschers op Madoera en in Oost-Java.

Welke was de invloed van den Islam na uitdrijving van het Hindoeïsme naar Bali? Was het van stonden aan met de kunst gedaan? Is die uitdrijving zoo te vuur en te zwaard geschied als men veelal geneigd is aan te nemen, of heeft de geestelijke verovering zich slechts langzaam, ja zelfs nú nog niet geheel voltrokken?

De feiten-geschiedenis spreidt daarover onvoldoende licht. Waar lontars en geschriften geen voldoende uitkomst geven, daar kan de bestudeering van kunst en cultuur wellicht verheldering brengen.

Waar het geschreven woord te kort schiet, daar kan de taal van den kunstenaar met beitel en mes, het gesneden woord, het feitenmateriaal wellicht aanvullen of toelichten.

Op de tentoonstelling is door groote welwillendheid van Z.H. den Soesoehoenan van Solo, aanwezig een membar, een preekstoel voor een Mohamedaansch geestelijke. Is dit feit reeds vermeldenswaard, het zou niet zoo'n groote beteekenis hebben voor ons, als deze „membar" niet een beeld gaf van den geest des tijds, waarin zij ontstond, zóó geheel afwijkend van dat, wat wij ons daarvan hebben gevormd.

De bouw toch van dezen preekstoel is niet alleen volgens het klassieke vormenstel der Hindoes, doch ook de gedachte, volgens welke de schepper hemel en aarde schiep, is geheel volgens de traditioneele Hindoesche opvatting, daarop in beeld gebracht. De lotus, het symbool van leven; bosch en berg, verbeeldend de aarde; de wateren in regelmatigen golfvorm; de booze geest als hoeder; het alziend oog of de vliedende geest, hoog aan den achterwand en het geheel, als met Hindoe-ornamentiek bestrooid!

Hoe kwam het, dat deze Hindoesche opvatting en symboliek zich uitte in een Islamitisch spreekgestoelte en een plaats vond in een Mohamedaansch bedehuis? Is hier weer sprake van het syncretisme der Godsdiensten, zooals

het zoo vaak bij het Boeddhisme en het Ciwaisme op Java en Bali tot uiting kwam? Of is hier een aanwijzing dat de leer van Mohamed niet te vuur en te zwaard werd opgedrongen, de dwang op het geestelijk leven denkbeeldig is geweest en dat slechts langzaam aan het oude Hindoeïsme zijn goden-namen en uiterlijken eeredienst deed plaats maken voor dien van Allah en zijn profeet? Is het slechts een verandering van namen en niet van gedachte-richting geweest voor velen?

De invloed van den Islam, die in de beelding van het menschfiguur, vooral in de krisheften en de wajang, van groote beteekenis is geweest, een inzending uit Cheribon op deze tentoonstelling wijst dit ook uit, en die aan de Javaansche kunst in dit opzicht het meer fijne en aristocratische heeft gegeven in vergelijking met de oudere voorbeelden en met die van Bali, welke meer het groteske van den Hindoeaard vertoonen, heeft overigens op de kunst door zijn afwijzen van versiering van bedehuis en al wat daarmee samenhing eerst een nivelleerenden, daarna een vrijwel doodenden invloed uitgeoefend. Een verschijnsel, na de hervorming ook in Europa waargenomen, en dat naar wij hopen ook hier door een minder puriteinsch denken en doen langzamerhand in een betere verhouding tot de Islamitische kunst van andere landen zal worden gebracht.

Kort na den Islam kwamen de Europeesche zeevaarders. En kan men wellicht de eerste paar honderd jaar, toen handel alléén het doel was, niet van cultuurinvloeden spreken, langzamerhand, misschien het eerst langs het hof van den Sultan van Madoera, vindt het Hollandsch-Indische huis zijn weg door Midden-Java en zien wij zijn invloed in de woningen der vorsten en gegoeden. De ornamentiek der Renaissance en die van het Barok treden naast, ja verdringen zelfs hier en daar het Hindoesche element. Het sierlijke, soms gezwollen fantastisch romantische, doch steeds smaakvolle ornament ontstaat, dat de bovenlichten en vullingen van deuren en ramen, zelfs nu nog, versiert en dat men op Bali terugvindt in het ornament, dat den naam „patra olanda" draagt. En ook nu, hoewel zoo sterk beïnvloed, is dit ornament tot een eigenheid, tot een geestelijk bezit van den werkman geworden.

Hoe verbaasd en verheugd waren wij, toen slechts luttele jaren geleden, de statige pracht der wanden en schutsels der overigens armelijke woningen van de eenvoudige bewoners van de kustdesa's in Oost Java bekend werd.

Wanden in deftige schoonheid, herinnering wekkend aan de stemmingvolle wandbetimmeringen onzer oude patriciërswoningen. Daár en hier getuigen van de kracht, de welvaart en den kunstzin van een zeevarend volk. Want het is de varende Madoerees, zich vestigend langs de kust, die daar zijn

woningen bouwde en ook versierde. En de zee met de kleurige en blanke prauwen en het gebergte met zijn bont besneden huizen, stralen van den vroolijken krachtigen levenslust, den Madoerees eigen.

Het onderwerp is boeiend en de tentoonstelling geeft aanleiding tot het stellen van meerdere vragen:

Hoe was de invloed der Chineezen op deze volkskunst?

Hoe waren, en wanneer werkten de invloeden van Java op Bali, Madoera en Palembang en wellicht ook omgekeerd?

Vragen, niet gemakkelijk op te lossen en die te moeilijker worden, waar de houtsnijkunst voor een groot deel ook traditioneel en conventioneel was en is, en er zelfs nu nog motieven worden gebruikt van eeuwen her.

Is de beantwoording dezer vragen voor de cultuur-geschiedenis dezer landen van groote beteekenis, zij kan in deze inleiding niet worden gegeven. Slechts het stellen ervan doet zien, welk terrein hier voor onderzoek nog open ligt.

Plaatsen wij ons nu echter in het Heden en voor de Toekomst en vragen wij: wat is er van deze volkskunst en wat zal er van haar worden?

De Heer Batenburg schreef in zijn inleiding voor de verzameling uit Palembang: „Houtsnijwerk aan de stijlen van huizen is niet meer in gebruik. Men heeft zelfs zoo weinig gevoel voor dit vroeger zoo waardevolle snijwerk dat men bij het verbouwen van oude huizen de besneden oppervlakten van de balken afzaagt en deze bij allerlei rommel onder het huis opbergt. Zoo vond ik prachtig oud snijwerk in een modderpoel. Ook zag ik met schitterend houtsnijwerk versierde balken gebruikt als neuten voor een nieuw gebouwde woning, dus half boven, half onder den grond. Hieruit blijkt wel, dat 't oude houtsnijwerk voor den Palembanger vrijwel waardeloos is. Zoo worden thans de keurig uitgesneden kasten, kastjes en kisten niet meer gemaakt en zullen deze over niet al te langen tijd tot de zeldzaamheden gaan behooren. Oud Palembangsche bedden, met houtsnijwerk versierd, zijn thans reeds zeldzaam en men ziet daar nog slechts enkele exemplaren van.

Het eenige wat heden ten dage nog gemaakt wordt zijn grafzuilen, grof zaagwerk voor paneelen en bovenstukken van deuren en vormen voor 't maken van gebak."

Dit voor Palembang en voor Java? Ook hier nog de grafzuil! Véél meer dan de armoedige rest bleef ook hier niet. De frissche, blijde versieringskunst van den Madoerees bleef bestaan en nog steeds viert diens sierlust op zijn vaartuig zijn vroolijk feest. Maar ook hem trof het noodlot!

Zijn zoo hoog geprezen betimmeringskunst werd geknakt en gedood. Niet door eigen schuld!

PERPUSTAKAAN NASIONAL

Toen voor enkele jaren de pest haar intree deed en de dood waarde alomme, ging de bestrijding door het land, bleek voor de volkskunst haast erger dan de zóó gevreesde ziekte voor den mensch.

Tientallen, ja honderdtallen woningen werden op last van den geneeskundigen dienst afgebroken, ook in de stranddesa's, en het werd bevolen, wegens pestgevaar, de deftige waardevolle en kunstvolle wanden af te breken.

En vele kwamen óók in den modderpoel terecht en van daaruit dikwijls in handen van kunstminnenden, doch ook vele vergingen, werden tot brandhout gehakt of in stukken verspreid. Zoo verdwenen karren vol en de ornamenten en paneelen, de statige, breede stijlen maakten plaats voor schamele bamboezen wanden!

Waar zóó de toch reeds zeer verslapte zin voor eigen schoon en kunst werd ondermijnd, daar verwondert het niet, dat de toch door den tijdgeest reeds zoo onevenwichtige gedachten nog meer worden verstoord en den gouden band met het verleden zoo onbedachtzaam wordt verbroken.

Is het niet ontmoedigend, dat, waar door velen onzer zoo moeizaam wordt gewerkt om het cultuurbezit te bevestigen en te versterken tegen den fnuikenden invloed in van import van minderwaardige fabrieksgoederen, tegen den storenden en ontreddering brengenden invloed der bioscopen, tegen kortom de uitingen van den geestelijken zelfkant der Westersche samenleving, dat een nog levende volkskunst zoo onbedachtzaam kon worden getroffen in haar bestaan?

En kan het dan verwonderen, dat men een bewoner vindt, die zich schaamt voor den bezoeker van zijn huis en zich verontschuldigt, dat het zoo mooi houtwerk „toch zoo oud is"?

Hoe weinig bewust men is van hetgeen men nog bezit, hoe weinig meer de geest in staat is invloeden van buiten te beoordeelen en te verwerken, de bewijzen zijn op deze tentoonstelling voor het grijpen; want wees ik hiervóór op invloeden van buiten op de kunst dezer landen en mocht ik toen met vreugde aanstippen, dat deze invloeden van goeden huize op eigen wijze werden verwerkt tot eigen geestelijk bezit, de tentoonstelling zal u ook helaas voorbeelden te over kunnen geven in meubels en gebruiksvoorwerpen, waarin duidelijk wordt kenbaar gemaakt dat geen zelfstandig oordeel de juiste keuze deed en dat van een omzetting in eigen geestelijke sfeer geen sprake meer was.

De kunstenaar, of die hem leidt, is het denken verleerd. Hij is het trotsche bewustzijn van het bezit van eigen schoonheid kwijt en een doode navolging van slechte voorbeelden nam de plaats in van eigen gedachte-leven.

En toch, ook in den Javaan leeft nog steeds de zin voor deze kunst en sluimert zijn drang tot versieren. Doch waar aan dien drang gelegenheid

tot uiting wórdt gegeven is de leiding meestal in handen van onbevoegden of wordt zij vrijwel slechts uitsluitend gericht op het vermaak van den toerist.

Hoe geheel anders op Bali! Daar leeft en bruischt nog het kunstenaarsbloed, daar tintelt en sprankt nog de kunstenaarsgeest en vaardig is nog de hand om de gedachte den vorm te geven!

Maar ook dáár zelfs dreigt het gevaar!

De geschiedenis van het Westen bewees, dat de kunst, door de kerkelijke en wereldlijke overheid losgelaten, zich niet kon verheffen, boven een zuiver individueele, tot een groote gemeenschapskunst. De laatste eeuw is daarvan het overtuigend voorbeeld. Wat voor de Westersche kunst fnuikend bleek, zal dit des te meer nog zijn voor die van het Oosten.

Stéeds was het de overheid hier, die niet alleen belangstelling toonde, doch ook voorging. Haar houding en haar gezag was geldend, ook op het gebied der kunst.

Tot voor kort was dit nog zoo op Bali. En het gemis aan belangstelling en aan voorgang van onze Regeering en Bestuur, die de Balische overheid vervingen, is nog niet zoover ingewerkt, dat de toestand voor verval nog niet te behoeden is. Toch is ook daar reeds verwording te bespeuren.

Hoe belangrijk de Balische cultuur en de nog levende geest dier cultuur alleen reeds voor de kennis en ook voor de ontwikkeling van Java zijn, heeft de Regeering reeds getoond ten volle te beseffen.

Het ligt niet in het korte bestek dezer inleiding, te spreken over de wenschen en verlangens die wij hebben, en over hetgeen wij noodig achten ter bevordering en ter ontwikkeling der houtsnijkunst. Wij willen hier slechts de hoop uitspreken, dat het der Regeering gegeven moge zijn door het treffen van oordeelkundige maatregelen het bewustzijn van eigen kunnen en kennen der bevolking te bevestigen en te verhoogen, opdat ook deze volkskunst niet verder zal gaan op den weg van verval, doch dat zij weer zal worden de spiegel van het economisch en geestelijk welzijn der bevolking.

P. A. J. M.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

PERPUSTAKAAN NASIONAL

PALEMBANG

Waar het grootste gedeelte der bezoekers van deze tentoonstelling Palembang slechts bij naam kennen, zal het wellicht niet overbodig zijn het een en ander mede te deelen over deze oude stad en het omliggende land, waar de kunstnijverheid in vroegere tijden zoo zeer gebloeid heeft.

Uit het artikel van den heer Westenenk in het eerste nummer van het tijdschrift Djowo is te lezen, dat Palembang een belangrijke geschiedenis achter zich heeft. Bij tusschenpoozen en gedurende verscheidene eeuwen heeft Palembang behoord tot een van de voornaamste en machtigste rijken van het verre Oosten. Reeds spoedig na het begin onzer jaartelling hebben de Hindoes zich in deze streken gevestigd en heeft er een zeer belangrijke Hindoecultuur gebloeid. Veel is daarvan niet meer over. Hier en daar nog enkele geschonden Hindoebeelden, bewerkte gebakken steenen, gouden en koperen beeldjes is alles wat ons nog aan die tijden herinnert. Dat er van de oude kunst uit die tijden niet veel meer over is, laat zich begrijpen. Immers de weelde en rijkdom, die er heerschten in dit machtige rijk moesten wel de begeerten opwekken van allerlei roovers en fortuinzoekers. Palembang heeft dan ook in den loop der tijden heel wat invallen te verduren gehad, en is telkens weer geteisterd geworden door bloedige oorlogen en geweldige verwoestingen. 't Gevolg hiervan was dan ook 't te niet gaan van de eens zoo bloeiende kunstnijverheid.

Van belang is het hier, even vast te leggen, dat Palembang achtereenvolgens is beheerscht of overheerscht geworden door vorsten of rijken van Indo-China, Achter-Indië, een tijdlang door Chineesche prinsen, onder invloed heeft gestaan van Madjapait, Demak en Mataram, terwijl het later een bestuur heeft gehad van voorname Javanen van Demak, waarop volgde de overheersching van de Hollanders.

Waar de overheersching dier verschillende rassen voornamelijk op de hoofdplaats Palembang zeer veel invloed heeft gehad, spreekt het wel

PERPUSTAKAAN NASIONAL

vanzelf, dat men in de Palembangsche kunstuitingen dan ook een dooreenmenging kan vinden van motieven, die bij die verschillende volkeren in dien tijd overheerschend waren.

Vooral in het houtsnijwerk en in de beschildering daarvan vindt men terug Javaansche, Chineesche en Europeesche motieven, soms geheel zelfstandig, soms dooreen gemengd.

De vorsten en de adelstand trachtte elkander in die tijden den loef af te steken, door het op zich zelf zoo schitterende houtsnijwerk nog te verfraaien door verven en vergulden.

Dit laatste werk nu werd uitsluitend gedaan door Chineezen, die daarin een buitengewone vaardigheid aan den dag legden.

Wanneer men nu na gaat, dat het Palembangsche houtsnijwerk aan bijna iedere gegoede woning voorkomt, vraagt men zich af hoe 't mogelijk is dat, waar de vroegere Palembangers de gave hadden het hout zoo schitterend te bewerken, thans vrijwel niets meer aan deze kunst gedaan wordt.

Om dit te begrijpen is het noodig na te gaan hoe ongeveer anderhalve eeuw geleden (dus nog tijdens het Sultans bestuur) de maatschappelijke verhoudingen waren, en hoe ze na dien zijn geworden.

De bevolkingsgroepen in Palembang werden toen gevormd door:

a. den adelstand met den sultan aan 't hoofd;
b. den stand der mantries (ministers) of invloedrijke personen uit de volksklasse;
c. de overige bevolking onder hare kamponghoofden.

a. Ongeloofelijk waren de groote uitgaven van den sultan en den adel, die in pracht en praal van kleederen en goederen niet voor elkaar onder wilden doen. Aan dien naijver op elkaar is dan ook de bloei en de verfijning van de kunstnijverheid te danken. Uit dezen tijd nu dateeren ook de prachtige voorwerpen van kunst en smaak, waarvan er nu nog vele, over geheel Palembang verspreid, te vinden zijn. Zwaar waren echter de lasten, die op het volk drukten, om den adel het noodige geld te verschaffen voor hunne steeds toenemende uitgaven.

Door de inmenging van het Nederlandsch Gouvernement na 1821, nu juist een eeuw geleden, werd aan dezen toestand een einde gemaakt.

Toch bleef de smaak voor uiterlijke pracht en grootheid bestaan. Het gevolg hiervan was, dat de adelstand zich zelf moest oefenen in het vervaardigen van fijne werkzaamheden, die binnenshuis verricht konden worden, verborgen voor het oog van de buitenwereld en zoo ging men zich toeleggen op goudsmeedkunst, snijwerk enz. Tijdens het sultansbestuur werd vrijwel het grootste gedeelte van 't handwerk verricht door vrouwen. Zoo is vrijwel al 't houtsnijwerk, uit den ouden kraton afkomstig, vervaardigd door vrouwen.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

De meer mannelijke handwerken, waaronder zeer zeker het houtsnijwerk, worden nu hoe langer hoe meer door mannen beoefend en houden de vrouwen zich nu meer bezig met weven, vlechten, borduren enz.

Het is echter te begrijpen, dat waar de fondsen ontbraken om de vele fijne, doch dure kunstvoorwerpen te koopen, het aantal beoefenaars van deze kunst verminderde en men zich meer ging toeleggen op werk, waarvan de kwantiteit van het af te leveren product grooter werd. Een algemeene achteruitgang van de kunstnijverheid was hiervan het noodzakelijk gevolg.

b. De mantries kwamen voort uit de volksklasse. Verdiensten en kunde waren de beweeggronden waardoor zij zich bij de vorsten gunsten verwierven. Eenmaal door deze onderscheiden en met verantwoordelijke functiën belast, waren zij in de gelegenheid zich ten koste van de bevolking, rijkdom en aanzien te verschaffen. Ook deze klasse kon zich dus voorzien van fraaie kunstvoorwerpen en kostbaarheden. Sedert de vorstenregeering heeft opgehouden te bestaan, heeft het Gouvernement in de eerste jaren van zijn bestuur wel hoofdzakelijk moeten steunen op deze mantries, doch werd hun de macht over 't volk, zooveel mogelijk ontnomen. Ook hunne inkomsten werden dus veel minder en ook hierdoor ging weer een belangrijk afzetgebied voor de kunstproducten verloren. Het is duidelijk, hoe door de tijdsomstandigheden de vroeger zoo bloeiende kunstnijverheid achteruitging.

En niet alleen dat zij achteruitging, maar de fraaiste kunstvoorwerpen, die toen nog in omloop waren, de vroegere bezittingen van vorsten en andere hoog geplaatste personen, moesten uit geldgebrek langzamerhand verkocht worden, en kwamen in handen van Chineezen en handelaren, die ze met veel winst elders wisten te verkoopen. Gelukkig, dat juist van 't houtsnijwerk veel bewaard is kunnen blijven, omdat dit meestal aan de huizen vast zat en moeilijk uitgebroken kon worden, zonder van zijn waarde te verliezen.

In 1832 waren er te Palembang geen vrouwelijke en nog maar een twintigtal mannelijke beoefenaars van de houtsnijwerkkunst. Thans is er ter hoofdplaats nog slechts één enkel gezin, waarvan de leden zich bezig houden met houtsnijden. Hun werk is zeer kunstig, doch buitengewoon duur.

Gaan wij thans eens na wat er vroeger en wat er thans nog slechts gedaan wordt aan houtsnijwerk.

Zooals boven reeds gezegd is, trachtte de op pracht en praal beluste voorname Palembanger die voorwerpen in zijn huis met snijwerk te versieren, die bij 't betreden van zijn woning direct in 't oog vielen. Dit zijn dus de ontvang-galerij en de bruidskamer en de daarin behoorende

PERPUSTAKAAN NASIONAL

gebruiksvoorwerpen als doozen, kasten, kistjes, tafels enz. Verder treft men ook met snijwerk versierd aan, voor vrouwen: ramen voor fil tiré en tamboureerwerk, gereedschappen, benoodigd bij 't weven, kantkussens; ook (speciaal door mannen gebruikt) roeispanen, schaven, leesplanken enz. Bij wapens treft men verder, meer speciaal voor de krissen: wonderfijn diep gesneden gevesten in been en ivoor, voor de sabels: zeer fraaie grepen, gesneden uit karbouwen-hoorn aan.

Ook vindt men, daar het verkeer voornamelijk te water plaats had, zeer mooi houtsnijwerk aan de statie-vaartuigen — debidars — voornamelijk bij den voor- en achtersteven.

Ook vermeldingswaard is 't snijwerk op de begraafplaatsen, wat buitengewoon fraai en kunstig is. Op de oudere graven zijn de zerken van onglen- (ijzer) hout geheel zeer fijn besneden. Op de nieuwere graven treft men slechts dit snijwerk aan op de houten grafteekens.

Men gebruikte dus hout,—voornamelijk onglen- en tembesoe hout — been en ivoor als grondstoffen voor 't snijwerk. Gaan wij nu eens na wat er thans van dit alles nog gemaakt wordt. Houtsnijwerk aan de stijlen van huizen is niet meer in gebruik. Men heeft zelfs zóó weinig gevoel voor dit vroeger zoo waardevolle snijwerk, dat men bij 't verbouwen van oude huizen de besneden oppervlakten van de balken afzaagt en deze bij allerlei rommel onder 't huis op bergt. Zoo vond ik prachtig oud snijwerk in een modderpoel. Ook zag ik met schitterend houtsnijwerk versierde balken gebruikt als neuten voor een nieuw gebouwde woning, dus half boven, half onder den grond. Hieruit blijkt wel, dat 't oude houtsnijwerk voor den Palembanger vrijwel waardeloos is. Zoo worden thans de keurig uitgesneden kasten, kastjes en kisten niet meer gemaakt en zullen deze over niet al te langen tijd tot de zeldzaamheden gaan behooren. Oud Palembangsche bedden, met houtsnijwerk versierd, zijn thans reeds zeer zeldzaam en men ziet daar nog slechts enkele exemplaren van.

Het eenige wat heden ten dage nog gemaakt wordt, zijn grafzuilen, grof zaagwerk voor paneelen en bovenstukken van deuren en vormen voor 't maken van gebak.

Ook het snijden van de beenen en ivoren gevesten van krissen komt niet meer voor, slechts wordt hier en daar nog wat hoorn besneden voor de gevesten van zwaarden.

Is hier thans 't een en ander medegedeeld over 't snijwerk op de hoofdplaats Palembang, dan rest ons nog een kort woord over 't snijwerk van de binnenlanden van dit Gewest.

Hoe verder men zich van de hoofdplaats verwijdert, hoe minder snijwerk men ziet. In sommige streken verdwijnt het zelfs geheel. In de bovenlanden

PERPUSTAKAAN NASIONAL

echter, voornamelijk in de Pasemahlanden en de streken, waarvan de bewoners afstammen van de Pasemahers, dus de Semendo'ers, die langs de Ogan en ten Z. van Batoe-Radja wonen, ziet men plotseling weer heele doesoens, waarvan de woningen aan den buitenkant met houtsnijwerk zijn versierd. Dit snijwerk wijkt echter geheel af van de hoofdplaats. Heel andere motieven komen hier voor en ook heel wat meer verscheidenheid daaronder, treft men hier aan.

Het munt uit door een keur van groepeeringen van de mooiste motieven. Zeer fraaie voorbeelden hiervan vindt men in de Oeloe Enim streek, gelegen in de marga Semendo Darat der onderafdeeling Lematang Ilir. Oorspronkelijk sneed men 't hout hier met een groot mes, waar men met hamers tegen aan klopte. Later heeft men in navolging van de instrumenten op de hoofdplaats in gebruik, het mes vervangen door den beitel. Het beitel-werk is veel gemakkelijker dan 't snijwerk, doch men vindt hierbij ook niet die mooie figurencombinaties als bij 't snijwerk.

Voornamelijk ook verschilt het snijwerk van de bovenlanden van Palembang met dat van de hoofdplaats hierin, dat 't werk uit de bovenlanden, behalve de meerdere afwisseling in de motieven, ook veel forscher en machtiger aandoet, en daardoor grootscher en mooier van opzet is. Het is echter veel grover dan dat van de hoofdplaats zelve.

C. J. B.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

PERPUSTAKAAN NASIONAL

JAVA, MADOERA EN BALI

1. **Preekstoel.** (Membar). Uit de kraton Mesdjid Pārāmāsānā, afkomstig uit den kraton van Demak. Als tijd van vervaardiging wordt ± 1400 opgegeven.

Als voorbeeld van Oud Javaansch-Hindoesche kunst is deze Membar wel het merkwaardigste voorwerp van deze tentoonstelling. De kolommetjes met de kenmerkende kapiteelen vormen met de gebogen bovendorpel den poort-ingang. In het ornament van dezen dorpel herkent men, hoewel geheel tot spelende rankenversiering geworden, de Banaspati of Kala kop, wachter en waker van het heilige daarbinnen. Op den achterwand in Hindoesche symboliek de wereldzee, waaruit de schepper schiep: aarde, bergen en bosch met al wat leeft. Planten, de lotus en vogels, gestyleerd en geschikt tot een waardevolle ornamentale paneelvulling, verzinnebeelden deze symbolieke gedachte.

De technische behandeling van het snijwerk is nog van die eenvoudigheid, welke geen uitroep van bewondering uitlokt voor buitengewone vaardigheid van de hand. In haar kernachtige eenvoud legt zij getuigenis af van den tijd, toen het nog de Geest was, die het kunstwerk inspireerde en de handvaardigheid eerst in de tweede plaats in aanmerking kwam.

2. **Houten scheidingswand (gebiog).** Het Madoereesche en Oost Javaansche huis wordt gevormd door eene groote rechthoekige omwanding, iets meer lang dan breed, die over eene zijde door een tusschenwand in tweeën gescheiden wordt.

In het Voorgedeelte wordt bezoek ontvangen of het dient als zitkamer, het achterste gedeelte is slaapkamer.

Naar de mate van de welgesteldheid van den eigenaar is deze middenwand meer of minder rijk bewerkt, doch altijd bestaat hij uit een deurkozijn met bovenlicht in het midden geplaatst, met aan weerszijden beschot. In voorname huizen, zooals ons voorbeeld (een wand uit het huis van de kapala kampong der dessa Mlaten, benoorden Sepandjang) is de geheele wand doorgewerkt en treft ons de mooie verhouding van elk paneelvlak

PERPUSTAKAAN NASIONAL

op zich zelf en de goede harmonie in samenstelling van het geheel. In minder welgestelde gevallen zijn deze zijstukken van gewoon gevlochten gedèg, doch in ieder geval zal men overal in het bovenlicht van het middenkozijn en onder het kalf aangebracht als bovenvulling van de deur, een paar stukken houtsnijwerk aantreffen, het eerste natuurlijk rechthoekig, het tweede met een sierlijk ingebogen ondervorm, die soms rijk, soms meer eenvoudig behandeld zijn.

3. **Bovenlicht en Deurvulling.** Een stel houtsnijwerk, als boven omschreven deurkozijn afsluiting met bovenlichtvulling. Hier is de woeste Madoerees aan het werk geweest, die een flink dik stuk hout gevonden heeft en aan het hakken is gegaan. Door het vele à jour bewerken van het hout in drie lagen, is een zekere overladenheid verkregen. Toch is het geheel echter niet zonder een zekere distinctie.

4-16. **Bovenlicht en Deurvulling.** Dergelijke vullingen, in meer eenvoudiger bewerking.

17. **Madoereesche krissen,** met het handvat als menschbeeld uitgesneden.

18-20. **Madoereesche krissen.** Dat de Javaan en Madoerees aan hun tot menschbeeld omgevormde krisheften gehecht waren, laat zich begrijpen als wij weten, dat behalve nog het feit van de overgeleverde vormgeving, zij hun meteen tot schut dienden, ter voorkoming van allerlei ongeluk. Toen nu de Islam op Java kwam en de nabootsing van het menschbeeld verbood, moest daar toch iets op gevonden worden. En er werd iets op gevonden. Men beelde nu af, de menschelijke foetus, iets dus, wat nog geen mensch is, maar daar toch levendig aan herinnert. Deze drie krissen zijn er een voorbeeld van. Duidelijk zijn, door het vlies heen, dat als kantwerk is opgevat, de menschelijke vormen waar te nemen. Men lette van achteren op het prachtig gestyleerde haar.

21. **Kris.** Een meer modern voorbeeld met de Nederlandsche Leeuw!

22 en 23. **Een houten scheidingswand (Gebiog.)** als bij No. 2 omschreven.

24. **Bovenlicht en Deurvulling,** als bij No. 3 omschreven. Sterk Hollandsche invloed.

25. **Prauwversiering.** Een haan.

26. **Prauwversiering.** Een vogel.

27 en 28. **Prauwversiering.** Bijna het eenige houten voorwerp, dat de Madoerees nog met liefde versiert, is zijn prauw. Als bij ieder zeevarend volk, speelt de prauw ook in zijn dagelijksch leven een zeer groote

rol en geen prauw gaat in zee of tenminste haar boeg is behoorlijk versierd.

Buiten Madoera ziet men in de haven en langs de kust van Oost-Java, van Soerabaia tot Banjoewangi, deze met vroolijke verven gekleurde vaartuigen veel.

29. **Praboe Dosomoeko.** De praboe in een woud met kleine mensch-figuren. Hoog relief gesneden, oud stuk.

30. **Praboe Bomantoro.** Een geheel tot ornament geworden wajang-figuur.

31. **Ario Werkoedoro.** En relief gesneden wajang-figuur, gekleurd.

32. **Begawan Sempani.** Priester met staf in gebogen houding voortschrijdend, evenals No. 30 geheel tot ornament gestyleerd.

33. **Batoro Romo.** Een uitgesneden vlak plankje.

34. **Raden Anoman.** Niet zoo geheel vlak gehouden als No. 33, doch ook wel dicht staand bij de „Wajang koelit" figuren. Ook de geboorde ronde gaatjes doen sterk aan het uitgebeitelde leer denken.

35. **Brodjomoesti.** En relief gesneden plank.

36. **Serabad.** Een Ganesha-figuur in loopende en strijdende houding. In de eene hand de „tjakra" gereed tot werpen, in de andere een strijdknots (danda), ook met den slurf houdt hij een strijdknots omvat. Om zijn middel een slang (naga) en onder de voeten een leeuw (singa). De figuren zijn vlak ingesneden. De geheele plank is overdekt met schriftteekens.

37. **Batara Siwa.** Nieuw gesneden beeldje, Bali.

38. **Bagawan Biasa.** Idem. idem.

39. **Bagawan Wereaspati.** Idem. idem.

40. **Soegriwa.** (Apenkoning). Nieuw gesneden beeldje.

41. **Nila.** (Onderbevelhebber van Soegriwa). Nieuw gesneden beeldje.

42. **Sang Bali.** (Bloedverwant van Soegriwa). Idem.

43. **Vishnoe** op Garoeda.

44. **Schild.** (Tamiang). Vier stuks. Oud.

45. **Nokstuk** van een dak (Dedeleg). Oud. Rijk besneden.

46. **Godenzetel.** (Djempana). Idem. Idem.

47. **Draagstoel** voor vorstelijke personen (Joeli). Oud. Op de achterzijde een voorstelling met Hanoman. Rijk besneden stoel.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

48. **Gelawah Djegog**. Muziekinstrument. Rijk besneden.

49. **Gording**. Balk van een kap (tada paksi).

50. **Madoereesche Kist.** Deze kisten komen behalve op Madoera ook nog wel in Oost-Java voor. Zij worden daar ook nog gemaakt, doch zijn dan veel minder van versiering en snijwerk dan deze oude.

51. **Balisch Kastje** met besneden regelwerk.

52. **Stijl van een Bale.** Eenvoudig versierd.

53. **Mand voor Offeranden**. Djerimpen.

54. **Twee Panneeltjes.** Nieuw.

55. **Kapiteel.** Nieuw.

56. **Krisheft.** Ivoor.

57. **Vishnoe** op Garoeda. Gekleurd.

58. **Balisch Beeld.** (bruin).

59-61. „ „ (gekleurd).

62 en 63. „ „ Nieuw. Twee typen uit het volksleven. Gesneden in zachte kalksteen, afkomstig van Noesa Penide (Bali).

64. **Onderstuk van een muziekinstrument** (Bali).

65-67. **Pronkbed omlijsting** (Kobongan). (Oost-Java).
De Kobongan is het voornaamste middenpunt van de Javaansche woning, het intieme deel waarvoor zich feestelijke gebeurtenissen afspelen en waar zoowel de voorvaderen worden herdacht als waar de eerste huwelijksontmoeting van een bruidspaar moet plaats vinden.

68 en 69. **Kasten** (Oost Java)

70 en 71. **Toiletspiegel** („ „)

72. **Spiegelomlijsting** („ „)

73. **Batikrak** („ „)

74. **Tjongklak.** Spel in nagavorm („ „)

75. **Bovenlicht** („ „)

76 78. **Deurvullingen** („ „)

79. **Ladenkistje** („ „)

80. **Wortelhouten doos** met koperbeslag (Java)

81. **Wandlamp** („)

PERPUSTAKAAN NASIONAL

82 en 83. **Twee wandlampen** met garoeda's (Java)
84 en 85. „ „ „ naga's („)
86. **Wandlamp** („)
87. **Wandlamp** met garoeda (Europ. invloed)
88. **Wandlamp** („ „)
89 en 90. „ (Europ. gebruik)
91. „ met stolp („ „)
92 en 93. **Twee wandlampen** met stolp („ „)
94. **Pijpenrakje** („ „)
95. **Kopstuk van schutsel** met menschfiguur (Europ. gebruik)
96. **Paneel** „ „ („ „)
97. **Paneel.**
98 en 99. **Twee bovenlichten** van deuren.
100. **Deur-bovenlicht.**
101. **Palembangsch kastje** (Chin. invloed)
102-103. **Palembangsche spiegeltjes** („ „)
104. **Klein Palembangsch kastje**.
105. **Lezenaar** voor koran.
106-107. **Twee rood gelakte Palembangsche houten borden.**
108. **Planken voor een lambrizeering** gemaakt van tenamhout (shorea) uit de onderafdeeling Pasemahlanden. Deze planken zijn uit een ethnographisch oogpunt zeer belangrijk. Zij bevatten n.l. **alle** in die streek voorkomende motieven, geheel gegroepeerd volgens smaak van den houtsnijwerker. De aandacht wordt gevestigd op de groote uitgesneden vakken, die behooren tot het mooiste en kunstigste, wat op dit gebied geleverd kan worden. De motieven in dit houtsnijwerk zijn vermoedelijk de oorspronkelijke, niet door vreemde invloeden gewijzigde motieven van de oerbevolking van dit land. Het wijkt dan ook geheel af van het Palembangsche.

    Men vindt in dit houtsnijwerk het oude plant- en diermotief terug, dat men b.v. ook aantreft in het oorspronkelijke snij- en graveerwerk van andere weinig vermengde oervolken, n.l. dooreen geslingerde blad- en takmotieven enz.
109. **Planken voor een lambrizeering.** Dit snijwerk is gemaakt in de

PERPUSTAKAAN NASIONAL

Semendo Darat, een landstreek gelegen in Zuid Palembang. De Semendoërs stammen af van de Pasemahers. Hun snijwerk komt dan ook veel met dat van de Pasemahers overeen.

110. **Tafeltje** van tembesoe-talang hout met twee bladen van Palembangsch snijwerk. Aan het bovenblad is het motief van den rand: kembang patro, dat van het midden gedeelte: kajoe apoï (kroos).
Het benedenblad wordt gevormd door een samenvoeging van het pratro en kajoe apoï motief).

111 en 112. **Stukken van een modern paneel** (spanil) van zaag- en snijwerk van tembesoe-talang hout. Ook het motief van dit paneel is modern (awang kjarang motief).

113. **Tafeltje**, gemaakt van tenamhout door een van de beste houtsnijders in de Pasemahlanden.

114. **Planken** van tenamhout met figuren en motieven, zooals die voorkomen op de woningen van de Pasemahers. Dergelijke ronde figuren treft men aan de linker zijkanten der woningen aan. Bij het overlijden van de oudste stamhouder(es) wordt de plank uit den wand genomen, het lijk uit het ontstane gat naar buiten gedragen, waarna onmiddellijk de plank weer in den wand wordt gezet. Het is een overblijfsel van het vroegere animistische geloof van den Semendoër. De geest van de(n) afgestorven n. l. wil zijn plaats weer innemen in de familie. Bij terugkomst vindt hij (zij) echter de opening waardoor hij (zij) weg gedragen is gesloten en weet niet hoe hij (zij) in 't huis moet komen. Zoodoende wordt de geest geweerd.

115. **Palembangsch kastje** uit de bruidskamer (lemari penganten). Hoewel volgens Chineesch model, is het kastje geheel door Palembangers gesneden en zijn de motieven ook Palembangsch (motief van het kastje is awan blanda, dat van de kist awan boï hoea).

116. **Kleine Palembangsche deur** (lawang penganten) van tembesoe-renah hout. Dit soort van deuren vindt men aan den ingang van Palembangsche bruidskamers. Ze zijn zeer artistiek van maaksel en meestal van fijn snijwerk voorzien.

117 en 118. **Kleine deur** als No. 118.

119. **Uitgesneden luik** (lawang), van djatihout met awan blanda motief.

120. **Draadopwinder** (gleddekan), benoodigd bij het weven, (van tembesoe talanghout).

121.
122.
123.
124.
125.
126.
127
129.
130.
131.
132
134.
135.
136.
137.
138
139

PERPUSTAKAAN NASIONAL

121. **Uitgesneden lijst** (roemah katja), van tembesoe-hout met een foto, voorstellende een gedeelte van een tembesoe paneel in een woning van een gegoede Palembanger.

122. **Idem** als No. 121, voorstellende een deur in een Palembangsch huis.

123. **Uitgesneden Palembangsch kastje** (gerobog), van tembesoe talang hout, geverfd en met prada belegd.

124. **Blad van een scherm**, gemaakt van tembesoe talang hout. Dit is een meesterstuk van Palembangsch houtsnijwerk. De wajangpoppen zijn door Chineezen geschilderd. De poppen zijn niet opgelegd; het middenstuk bestaat uit één stuk hout.

125. **Deurtje**. Een van de mooist gesneden deurtjes, die men nog in Palembang aantreft. Het geheel bestaat uit één stuk djatihout met zeer diep en mooi snijwerk (awang blanda motief).

126. **Blad van een scherm**. Als No. 124.

127 en 128. **Palembangsche bruidskastjes** (rek), van tembesoe talang hout.

129. **Uitgesneden raam**, djatihout, uit een der woningen in den vroegeren kraton te Palembang (motief awan blanda).

130. **Uitgesneden schaaf** (soegoe pandjang) van lepoes hout.

131. „ „ van kajoe arang met djatihouten bovenstuk.

132 en 133. **Steunbankjes** (rogan), voor de sabel, van tembesoe talang hout (onderdeel van het weefgetouw).

134. **Uitgesneden houten blokken** (tjeplaq) van tembesoe talang hout voor het vervaardigen van schablonen.

135. **Bovenstuk** van een kleerendoos (laboe).

136. **Schaakbord** (papan tjatoer) van tembesoe talang hout met stukken van kajoe arang hout.

137. **Zijstuk van een deur** (soemping lawang pangkeng), toegang verleenend tot een kamertje (achter de biliq penganten) de z.g. biliq pangkeng, waar de bruid zich terug kan trekken als ze alleen wil zijn.

138. **Stok** (gapit toempangan) van tembesoe talang hout, die dienst doet om de stapels kussens in het bruidsbed op te houden.

139 **Palembangsche kist** van tembesoe talang hout met snijwerk van de binnenzijde van de deksel.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

140 en 141. **Palembangsche bruidskastjes**, klein model, van tembesoe talang hout.

142 en 143. **Gedeelten van een stijl** (soko pandjang), uit de ontvangkamer van een woning van een gegoeden Palembanger).

144. **Houders** voor scheringboom (onderdeelen van het weefgetouw) van tembesoe renah hout.

145. **Vijf planken** van tembesoe renah hout, afgezaagd van balken (kidjing miring), die de verbindingen vormden van den vloer en de drempels van Palembangsche deuren (lawang penganten).

146. **Vier planken** van tembesoe renah hout, afgezaagd van balken, die de drempels vormden van Palembangsche deuren.

147. **Bovenpaneel** (soebra) van tembesoe talang hout boven den bovendeurpost van een Palembangsche deur.

148. **Twee boven-deurposten** van tembesoe renah hout van een Palembangsche deur.

149. **Voorste plank** (tembesoe renah hout) van de lade van een oud model Palembangsche kist.

150. **Twee planken** (tembesoe renah hout) afgezaagd van een, aan twee kanten van snijwerk voorzienen stijl uit een Palembangsche woning. De eigenaar van het huis vond het snijwerk uit den tijd en heeft om een gladde balk te krijgen, het snijwerk er af gezaagd.

151. **Plank** van tembesoe talang hout met mooi snijwerk, door den eigenaar gebruikt voor een kippenhok.

152. **Vier beschilderde en daarna met bladgoud belegde lijsten** van tembesoe talang hout uit een voorkamer van een voorname Palembangsche woning.

153. **Twee houtsnijwerk-lijsten** (tembesoe talang hout) beschilderd en met bladgoud belegd, uit de ontvangkamer van een voornaam Palembangsch huis.

154. **Twee van snijwerk voorziene planken** van tembesoe renah hout, afgezaagd van een balk, die als stijl gediend heeft in de ontvangkamer van een Palembangsche woning.

155. **Een plank** (tembesoe renah hout) afgezaagd van een balk, die dienst heeft gedaan als post van een deur.

156. **Vier lijsten** (tembesoe talang hout) á jour gesneden.

157.

158.

159.

160.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

157. **Vier lijsten** (tembesoe talang hout) met het awan blanda motief.

158. **Vier smalle lijsten** van tembesoe talang hout.

159. **Twee voorste gedeelten van de bovenkappen van Palembangsche bruidskastjes** (rek) van tembesoe talang hout.

160. **Vijf à jour gesneden planken** met Chineesche motieven.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

PERPUSTAKAAN NASIONAL

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

TEEKENINGEN EN FOTO'S

1. **Schetsteekeningen** (9 stuks) van houtsnijwerk uit een huis in het Tengger Gebergte. Ingezonden door den **Regent van Probolinggo.** Het primitief, Indonesisch karakter van dit snijwerk komt nog beter uit op de **Foto's.**

2. **Foto's** (5 stuks) door **Dr. J. Jeswiet te Pasoeroean** gemaakt en ingezonden. Dr. Jeswiet vestigde de aandacht op dit in verband met zijn geheel afwijkend karakter, zeer merkwaardig snijwerk.

3. **Foto's** van een voorwand van een huis in Banjoewangi.

4. Idem (14 stuks) van muziekinstrumenten, toebehoorende aan Tjokorde Gde Rake Soekawati Bali. Ingezonden door den Oudheidkundigen dienst.

5. **Foto's** van een gebeeldhouwde deur van den tempel Majora te Tjakra Negara, Lombok. (thans in het Museum te Weltevreden).

6. **Idem** (4 stuks) van de staatsiekoets van de vroegere Sultan van Cheribon. Ingezonden door den Sultan Sepoeh te Cheribon.

7. **Idem** (5 stuks) van voorwerpen, uit het voormalige vorstenhuis van Madoera. Inzending van den Regent van Bangkalan.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.
14.
15.
16.
17.
18.
19-21
22.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

PALEMBANGSCH ZILVERWERK

1. **Een kom** (bokor) van uitgeklopt zilver.
2. **Een Spuwbakje** (peridon) in Palembang in diverse grootten en vormen van koper te krijgen.
3. **Drie zilveren doosjes** (tjoepoe) met gouden plaatjes op de dekseltjes, welke doosjes behooren in een sirihdoos (tepaq).
4. **Twee doosjes** als in No. 3 beschreven.
5. **Twee zilveren kalkdoosjes.**
6. **Zilveren tabaksdoos.**
7. **Een groote zilveren kom met deksel** (boen).
8. **Drie kleine zilveren doosjes met deksels,** die thuis behooren in de pronkkastjes van gegoede Palembangers.
9. **Een zilveren tabaksdoosje.**
10. **Rood aardewerk trekpotje** (tjeret) met goud beslag; ook dit voorwerp hoort thuis in de pronkkastjes.
11. **Zilveren sigaretten-koker.**
12. **Klein zilveren gebak schaaltje** (dampar perak).
13. **Een glas,** met goud beslag.
14. **Vier zilveren armbanden.**
15. **Een gouden buikgesp** voor een vrouwen-ceintuur.
16. **Zilveren bordje** met inlegwerk in hars (djadam).
17. **Een groote zilveren tabaksdoos.**
18. **Zilveren doosje** in den vorm van een vrucht.

19-21. **Doosjes** van keurig zilver filigraanwerk.

22. **Een blaadje** van filigraanwerk.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

De kern van deze tentoonstelling werd bij gelegenheid van het congres van het Java-Instituut te Bandoeng in de maand Juni j. l. geëxposeerd. De inleidingen in dezen catalogus werden overgenomen uit dien van bovengenoemde tentoonstelling.